

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี” จากการทบทวนวรรณกรรม สามารถรวบรวมงานที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. เอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
2. เอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะความคิดสร้างสรรค์
 - ความหมายของทักษะความคิดสร้างสรรค์
 - ความสำคัญของทักษะความคิดสร้างสรรค์
 - ทฤษฎีของทักษะความคิดสร้างสรรค์
 - องค์ประกอบของทักษะความคิดสร้างสรรค์
 - แนวทางในการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
 - แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - งานวิจัยในประเทศ
 - งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวว่า กำหนดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดเป็นรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการจัดประสบการณ์ (กรมวิชาการ, 2546 ก) ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และเป็นการปูพื้นฐานให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับต่อไป ซึ่งในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมประจำวันและรูปแบบการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546 ข : 44-57)

หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน มีดังนี้

1. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวันและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น
 - วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที
 - วัย 4 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 12 นาที
 - วัย 5 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 15 นาที
2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที
3. กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที
4. กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกาย ควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน มีดังนี้

1. กิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อนึ่งกิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้ว อาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ผู้สอนจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นสัมผัส กิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก-ปะ การตัด-ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติก สร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด ฯลฯ

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ รำมะนา กลอง ฯลฯ มาประกอบการเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการความคิดสร้างสรรค์

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ การทำงานและการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสพูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลงท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฯลฯ

5. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสได้ออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระโดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ครูควรจัดให้เด็กเล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตา หรือบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา และการเล่นการละเล่นต่าง ๆ

6. เกมการศึกษา เป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญามีกฎเกณฑ์ง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลีोटโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ ฯลฯ

กิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรมนี้สามารถนำมาจัดลงในตารางกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนในอัตราส่วนที่เหมาะสม กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มย่อย

และกลุ่มใหญ่ ควรใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที และกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่กับกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมสงบและเคลื่อนไหว กิจกรรมใช้ความคิดและกิจกรรมผ่อนคลายควรจัดให้ครบทุกประเภท

2. เอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 กล่าวถึง หลักการและแนวทางในการพัฒนา และส่งเสริมเด็กปฐมวัย ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการตาม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้ การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็น องค์กรรวม มีคุณภาพ และเต็มศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และมีกิจกรรมที่ หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข
5. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่าง สถานศึกษากับพ่อ แม่ ครอบครัวยุ ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการผ่าน การเล่น การลงมือกระทำจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ไม่จัดเป็นรายวิชา โดยมีหลักการ และ แนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

หลักการจัดประสบการณ์

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างสมดุล และต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของ สังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง

5. ให้พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

แนวทางการจัดประสบการณ์

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการทำงานของสมอง ที่เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยบูรณาการทั้งกิจกรรม ทักษะ และสาระการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจลงมือกระทำและนำเสนอความคิด โดยผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้อาณัติที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก สอดคล้องกับบริบท สังคม และวัฒนธรรมที่แวดล้อมเด็ก
7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการมีวินัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้ออกการณไว้
9. จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน
10. จัดประสบการณ์โดยให้พ่อแม่ ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อ แหล่งเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์ทราบว่า แต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงาน และสภาพชุมชน ที่สำคัญผู้สอนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1. กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน แต่ยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3-5 ปี มีความสนใจประมาณ 8-12 นาที

วัย 4-5 ปี มีความสนใจประมาณ 12-15 นาที

วัย 5-6 ปี มีความสนใจประมาณ 15-20 นาที

2. กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3. กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

4. กิจกรรมควรความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์เป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้ กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ที่สำคัญต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เป็นการพัฒนาความแข็งแรง การทรงตัว การยืดหยุ่น ความคล่องแคล่วในการใช้อวัยวะต่าง ๆ และจังหวะการเคลื่อนไหวในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม ปีนป่ายเล่นอิสระ เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เป็นการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อมือ – นิ้วมือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือและระบบประสาทตามือได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องสัมผัส เล่นเกมการศึกษา ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับ ข้อนส้อม และใช้วัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3. การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เป็นการปลูกฝังให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัย รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรม ไทยและศาสนาที่นับถือโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับคำตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรก คุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่อง

4. การพัฒนาสังคมนิสัย เป็นการพัฒนาให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รับผิดชอบ รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น โดยรวมทั้งระมัดระวังอันตรายจากคนแปลกหน้า ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

5. การพัฒนาการคิด เป็นการพัฒนาให้เด็กมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ความคิดรวบยอด และคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ศึกษาสถานศึกษาที่ เล่นเกมการศึกษา ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกออกแบบและสร้างชิ้นงาน และทำกิจกรรมทั้งเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ และรายบุคคล

6. การพัฒนาภาษา เป็นการพัฒนาให้เด็กใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์โดยสามารถตั้งคำถามในสิ่งที่สงสัยใคร่รู้ จัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กได้กล้าแสดงออกในการฟัง พูด อ่าน เขียน มีนิสัยรักการอ่าน และบุคคลแวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7. การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ โดยจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ดนตรี การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระ เล่นบทบาทสมมติ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นบล็อก และเล่นก่อสร้าง

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะความคิดสร้างสรรค์

ความหมายของทักษะความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ รวมทั้งเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ อยู่ในรูปของกระบวนการคิดหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคลในระดับที่แตกต่างกัน สามารถส่งเสริมหรือพัฒนาขึ้นได้ โดยการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่มีความเหมาะสม ความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความคล่องแคล่ว (Fluency) ในการคิด ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) ความคิดริเริ่ม (Originality) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration) ที่เป็นความคิดของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งมีนัยการศึกษาได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

อารีย์ รังสินนท์ (2532) กล่าวว่า ความสามารถที่เป็นคุณลักษณะพิเศษมีอยู่ในตัวมนุษย์ เกิดจากจินตนาการ เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งสำหรับมนุษย์ เพื่อสามารถดำรงชีวิตอย่างสร้างสรรค์ ความเจริญทั้งหมดทั้งทางเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นได้เพราะความคิดสร้างสรรค์ในตัวมนุษย์นั่นเอง และความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสติปัญญาในลักษณะอ่อนกนัย นำไปสู่การคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ดัดแปลง ประดิษฐ์จากการคิดเดิมกับสิ่งใหม่ รวมทั้งค้นพบสิ่งต่าง ๆ จนได้หลักการที่สำเร็จ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2537) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีลักษณะที่ตรงกันอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากเดิมซึ่งอาจเกิดจากความคิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่แล้ว หรือใช้จินตนาการในการประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นมา
2. มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากความต้องการของบุคคล หรือความจำเป็นจากสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะของความไวต่อการรับรู้ความรู้สึกถึงปัญหาหรือการคิดค้นปัญหาในแง่มุมหรือรูปแบบ
3. การคิดมุ่งแก้ปัญหาที่เกิดจากความต้องการของบุคคล หรือความจำเป็นจากสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะของความไวต่อการรับรู้ถึงปัญหาหรือการคิดค้นในแง่มุมหรือรูปแบบที่แตกต่างจากธรรมดา

กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่า ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้นทำให้เกิดความคิดใหม่ ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ ประกอบด้วย ความคล่องแคล่วในการคิด ความยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นตัวของตัวเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม

สุภิญญา สมเรือง (2546) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นคุณลักษณะพิเศษที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เป็นความสามารถที่เกิดจากจินตนาการนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้โดยสภาพแวดล้อม สิ่งยั่วยุ การถูกกระตุ้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงออก

ชลธิชา ชิวปรีชา (2554) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการคิดทางสมองที่สามารถนำไปสู่ความคิดแปลกใหม่ หรืออาจจะคิดเพิ่มเติมจากความคิดเดิม และก่อให้เกิดผลงานหรือนวัตกรรมที่ค้นพบขึ้นมาใหม่ โดยความคิดอาจจะเชื่อมโยงประสบการณ์ของตนเอง

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่มีความจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมหรือพัฒนาให้เกิดความคิดใหม่ซึ่งมีความแตกต่างจากเดิม และในการส่งเสริมสามารถทำได้หลายวิธีในการกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย จนกระทั่งประสบความสำเร็จจากกระบวนการทางการคิดของสมอง เช่น การเรียนรู้จากวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เป็นต้น

ความสำคัญของทักษะความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ มีคุณลักษณะที่สำคัญมีคุณค่าต่อมนุษย์ทุกคน บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จะสามารถค้นพบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และสามารถพัฒนาสังคมประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ทอแรนซ์ (Torrance, 1962) กล่าวว่า บรรดาความคิดทั้งหลาย ความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้ค้นพบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตมนุษย์มาก เพราะลักษณะที่โดดเด่นของผู้มีความคิดสร้างสรรค์นั้นมีอยู่หลายประการ ที่สำคัญคือ การมีความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นในสมองแล้วแปลความคิดนี้ออกมาเป็นการกระทำ ความคิดสร้างสรรค์จึงก่อให้เกิดการ

ผลิตขึ้น และยังเป็นการนำความรู้ใหม่ ๆ ทางวิชาการไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ ภาษา ดนตรี ก็ก่อให้เกิดผลงานใหม่ ๆ ความคิดสร้างสรรค์ทางการศึกษาก่อให้เกิดแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงวิชาการใหม่ ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่วนความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีนักการศึกษา กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้ สุภิญญา สมเรือง (2546)

1. ความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่าต่อตนเอง

ความสามารถในการสร้างสรรค์ นับว่ามีคุณค่าต่อบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้วย การสร้างสรรค์ผลงานอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ทำให้ผู้ที่สร้างสรรค์มีความพึงพอใจ ภูมิใจในผลงานตนเองและมีความสุข เช่น การที่เด็กได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองโดยการวาดภาพ การต่อสิ่งของให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ การคิดเกม การเล่นสิ่งแปลกใหม่ หรือ การแต่งทำนองเพลง การที่เด็กทำสำเร็จเช่นนี้จะเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย จึงเป็นผลให้เด็กสามารถเล่นร่วมกับเพื่อนได้อย่างสนุกสนานและปรับตัวเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเป็นการช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและความมั่นใจในตนเอง

2. ความคิดสร้างสรรค์มีคุณค่าต่อสังคม

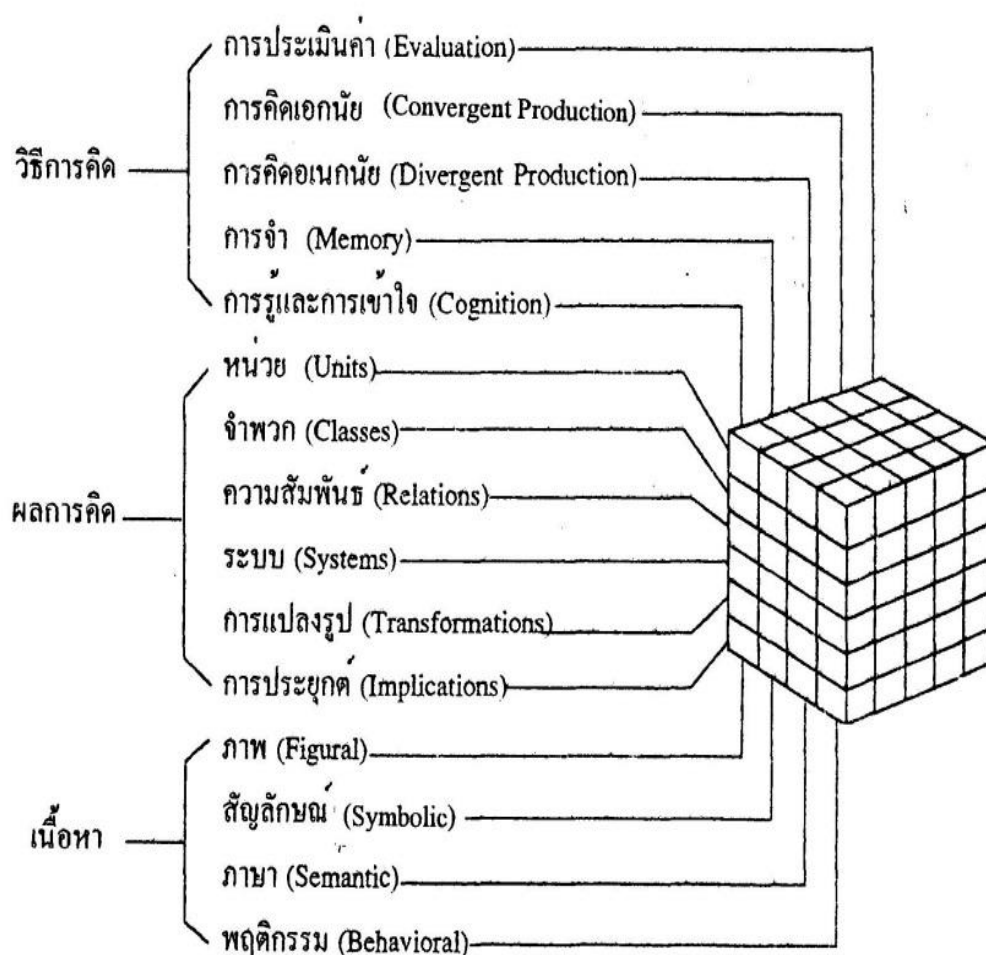
ความคิดสร้างสรรค์มีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและความก้าวหน้าทางวิชาการของโลก ในอดีตบุคคลจำนวนมากได้สร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าเป็นมรดกสืบทอดมา เพื่อให้โลกปัจจุบันดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข ไม่ว่าจะเป็นผลงานด้านศิลปะหรือวิทยาศาสตร์ ส่วนในปัจจุบันสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยนักการศึกษาได้พยายามคิดค้นเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหามานานทั้งประสบความสำเร็จเกิดประโยชน์ มีคุณค่าต่อสังคมด้วยเหตุนี้ ประเทศต่าง ๆ จึงตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์และได้เน้นในเรื่องนี้ โดยพยายามส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัย

ชลธิชา ชิวปรีชา (2554) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์มีส่วนสำคัญต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์จะส่งผลให้บุคคลมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในตนเอง สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและก่อให้เกิดความก้าวหน้า รวมทั้งช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาให้แก่เด็ก เพื่อจะได้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้ประเทศชาติต่อไป

จากความสำคัญข้างต้น สรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางความคิดของเด็กปฐมวัย เป็นการสร้างพื้นฐานและแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีค่าให้กับเด็กได้เกิดความคิดจินตนาการกว้างไกล ซึ่งต่อไปในอนาคตจะเกิดความภาคภูมิใจต่อตัวเด็กเอง สังคม และประเทศชาติ

ทฤษฎีของทักษะความคิดสร้างสรรค์

กิลฟอร์ด (Guiford, 1959) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันและคณะ ได้วิจัยเพื่อวิเคราะห์ประกอบความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล และการแก้ปัญหาในกระบวนการทางสติปัญญา และเสนอทฤษฎีโครงสร้างสมรรถภาพของสติปัญญา ในลักษณะ 3 มิติ ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างสมรรถภาพทางสมองของกิลฟอร์ด
(ที่มา : ดัดแปลงมาจาก อารี รังสินนท์, 2528)

จากโครงสร้างของสมรรถภาพทางสมองโครงสร้างทางสติปัญญาของ (Guiford,1959) ได้แบ่งสมรรถภาพทางสมองออกเป็น 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1

เนื้อหา (Content) หมายถึง มิติแทนเนื้อหา ข้อมูล หรือ สิ่งเร้าที่เป็นสื่อในการคิด สมองรับเข้าไปคิด แบ่งออก ได้ 4 ลักษณะ คือ

1. ภาพ (Figural เขียนย่อว่า F) หมายถึง ข้อมูล หรือสิ่งเร้าที่เป็นรูปธรรม หรือรูปที่แน่นอน ซึ่งบุคคลสามารถรับรู้ และทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดได้ เช่น ภาพ เป็นต้น
2. สัญลักษณ์ (Symbolic เขียนย่อว่า S) หมายถึง ข้อมูลอยู่ในรูปเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตดนตรี รวมทั้งสัญญาณต่าง ๆ ด้วย
3. ภาษา (Semantic เขียนย่อว่า M) หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปของถ้อยคำ ที่มีความหมายต่าง ๆ กัน สามารถใช้ติดต่อสื่อสารได้ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน ชอบ โกรธ เสียใจ เป็นต้น
4. พฤติกรรม (Behavioral เขียนย่อว่า B) หมายถึง ข้อมูลที่เป็นการแสดงออก กิริยา อากักร การกระทำที่สามารถสังเกตเห็น รวมทั้งทัศนคติ การรับรู้ การคิด เป็นต้น เช่น การยิ้ม การหัวเราะ การสั่นศีรษะ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

มิติที่ 2

วิธีคิด หมายถึง มิติที่แสดงถึงลักษณะ กระบวนการทำงานของสมองแบ่งออก ได้ 5 ลักษณะตามลำดับ ดังนี้

1. การรู้การเข้าใจ (Cognition เขียนย่อว่า C) หมายถึง ความสามารถในการตีความ ของสมองเมื่อเห็นสิ่งเร้าแล้วเกิดการรับรู้ เข้าใจในสิ่งนั้น และบอกได้ว่าเป็นอะไร เช่น เมื่อเห็น ของเด็กเล่นรูปร่างกลม ทำด้วยยางผิวเรียบ ก็บอกได้ว่าเป็นลูกบอล
2. การจำ (Memory เขียนย่อว่า M) หมายถึง ความสามารถในการเก็บสะสมความรู้ และข้อมูลต่าง ๆ ไว้ได้ และสามารถระลึกได้เมื่อต้องการ เช่นการจำสูตรคูณ การจำหมายเลข ประจำตัว การชี้ตัวคนร้ายได้
3. การคิดแบบอบเนกนัย หรือ ความคิดกระจาย (Divergent Thinking เขียนย่อว่า D) หมายถึง ความสามารถในการคิดตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าได้หลายรูปแบบ หลายแง่หลายมุม แตกต่าง กันไป
4. การคิดแบบเอกนัย หรือ ความคิดรวม (Convergent Thinking เขียนย่อว่า N) หมายถึง เป็นความสามารถในการคิดหาคำตอบที่ดีที่สุดจากข้อมูล หรือ สิ่งเร้าที่กำหนด และคำตอบที่ถูกต้องก็มีเพียงคำตอบเดียว
5. การประเมินค่า (Evaluation เขียนย่อว่า E) หมายถึง ความสามารถในการตีราคา ลงสรุป โดยอาศัยเกณฑ์ที่ดีที่สุด

มิติที่ 3

ผลของการคิด หมายถึง มิติที่แสดงถึงผล (Product) ที่ได้จากการทำงานของสมอง เมื่อสมองได้รับข้อมูลจาก มิติที่ 1 และใช้ความสามารถในการตอบสนองต่อข้อมูลหรือ สิ่งเร้าที่ได้รับ ในมิติที่ 2 แล้วผลที่จะได้

ออกมาเป็นมิติที่ 3 หรือ อาจกล่าวได้อีกอย่างว่าผลของการคิด เกิดจาก การทำงานของมิติที่ 1 และ มิติที่ 2 นั้นเอง ซึ่งผลของการคิดแบ่งออกเป็น 6 ลักษณะดังนี้

1. หน่วย (Units เขียนย่อว่า U) หมายถึง สิ่งที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวเลขและแตกต่าง ไปจากสิ่งอื่น ๆ เช่น คน แมว สุนัข เป็นต้น

2. จำพวก (Classes เขียนย่อว่า C) หมายถึง ประเภท หรือ จำพวก หรือกลุ่มของ หน่วยที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะร่วมกัน เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ได้แก่ คน สุนัข ช้าง หรือ ประเภทผลไม้ ได้แก่ เงาะ ฝรั่ง ลำไย ลิ้นจี่ เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ (Relations เขียนย่อว่า R) หมายถึง ผลของการเชื่อมโยง ความคิดของประเภทเดียว หรือ หลายประเภทเข้าด้วยกัน โดยอาศัยลักษณะบางประการเป็นเกณฑ์ ความสัมพันธ์นี้ อาจอยู่ในรูปของ หน่วยกับหน่วย จำพวกกับจำพวก หรือ ระบบกับระบบ ก็ได้ เช่น คนกับบ้าน นกคู่กับรัง ปลาคู่กับน้ำ เสือคู่กับป่า เป็นต้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต กับที่อยู่อาศัย

4. ระบบ (Systems เขียนย่อว่า S) หมายถึง การจัดประเภทของสิ่งเร้าต่าง ๆ ให้เป็นระบบแบบแผน เช่น 1,3,5,7,9, เป็นระบบเลขที่ เป็นต้น

5. การแปลงรูป (Transformations เขียนย่อว่า T) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือ การจัดองค์ประกอบของสิ่งเร้า หรือ ข้อมูลออกมาในรูปใหม่ เช่น การเปลี่ยนรูปสี่เหลี่ยมเป็น เส้นตรงสี่เส้น ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.2 การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสิ่งเร้า

6. การประยุกต์ (Implications เขียนย่อว่า I) หมายถึงความเข้าใจในการนำข้อมูลไปใช้ ขยายความเพื่อการพยากรณ์ หรือ คาดคะเนข้อความในตรรกวิทยา "ประเภท ถ้า...แล้ว" ก็เป็น พวกใช้คะเนโดยอาศัยเหตุผล

จะเห็นว่า โครงสร้างของสมรรถภาพทางสมอง หรือการวัดเชาว์ปัญญาของ (Guiford,1959) แบ่งออกเป็น 120 เซลล์ โดยในแต่ละตัวจะประกอบด้วยหน่วยย่อยของสามมิติ เรียงจาก เนื้อหา- วิธีการคิด - ผลของการคิด (Content- Operation Product)

จากทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์ของกิลฟอร์ด เป็นพื้นฐานในการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ในเชิงลักษณะความคิดอเนกนัย เป็นความคิดหลากหลายแง่มุม คิดได้กว้างไกล

ซึ่งประกอบด้วย ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ซึ่งลักษณะของความคิดเหล่านี้นำไปสู่การประดิษฐ์ที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้น และทฤษฎีนี้ทำให้มีการศึกษาทักษะความคิดสร้างสรรค์อย่างกว้างขวาง

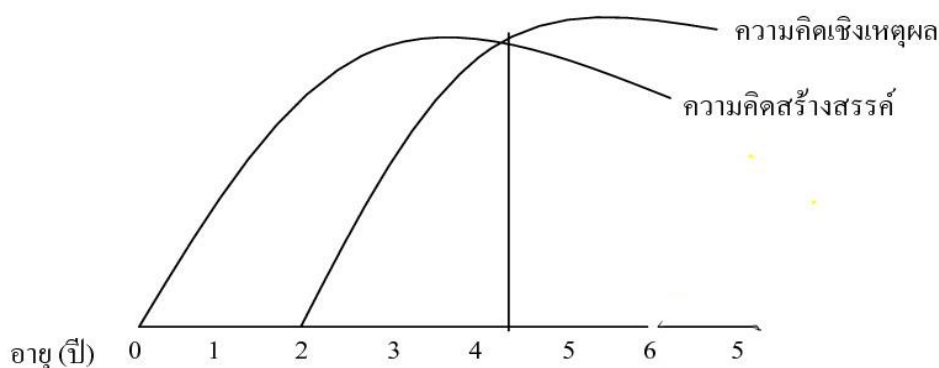
องค์ประกอบของทักษะความคิดสร้างสรรค์

มีนักการศึกษากล่าวถึง องค์ประกอบของทักษะความคิดสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

กิลฟอร์ดและฮอฟเนอร์ (Guilford; & Hoepfner, 1971) กล่าวว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์ต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย 8 องค์ประกอบคือ

1. ความคิดริเริ่ม (Originality)
2. ความคิดคล่องตัว (Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)
5. ความไวต่อปัญหา (Sensitivity of Problem)
6. ความสามารถในการให้นิยามใหม่ (Redefinition)
7. ความซึมซาบ (Penetration)
8. ความสามารถในการทำนาย (Prediction)

แมคมิแลน (Macmillan อ้างถึงใน อารี รังสินันท์, 2532) ได้แบ่ง พัฒนาการทักษะความคิดสร้างสรรค์ของเด็กออกเป็น 3 ชั้น ดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.3 แผนภูมิ : แสดงพัฒนาการทางความคิดของเด็ก
(ที่มา : พิชยาภรณ์ มานะจติ, 2537)

จากแผนภูมิแสดงพัฒนาการทางความคิดของเด็ก สามารถแบ่งขั้นพัฒนาการ ได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 (อายุแรกเกิด - 3 ปี) เด็กเริ่มเข้าใจว่าสิ่งสวยงามรอบตัวคือความจริงที่ประจักษ์ (Beauty-Fact) เด็กจะเชื่อว่าทุกสิ่งที่พบเห็นคือความจริง ยังแยกไม่ได้ระหว่างความจริงกับเรื่อง จินตนาการดั่งบทกวีที่เด็กชื่นชอบว่าเป็นความจริงที่แสนหวาน ดังนี้

"The city of gold with pearly gates, with crystal fountains and unbackened skies"

อารี รังสินันท์ (2532 : น.41) ถอดความเป็นภาษาไทยดังนี้

“เมืองที่สร้างด้วยทองคำ มีประตูทำด้วยไข่มุก มีน้ำพุใสดั่งแก้วเจียรนัย มีท้องฟ้าสดใส ไม่เคยมีความมืดครึ้มเลย”

แสดงให้เห็นว่าโลกของเด็กวัยนี้มีแต่ความงดงามและเชื่อว่าโลก คือ ความงดงามที่บริสุทธิ์

ขั้นที่ 2 (อายุ 3 – 6 ปี) เด็กเริ่มเข้าใจว่าความจริงจะต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงด้วยเหตุผล (Fact – Reason) เด็กเริ่มเปลี่ยนความคิดและเกิดคำถามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงด้วยเหตุผล เช่น

"Why there are so many streets that are not golden, so many fountains that are turbid withbilty, and so many skies that are blackened all the time."

อารี รังสินันท์ (2532 : น.41) ถอดความเป็นภาษาไทย ดังนี้

“ทำไมถนนหลายสายจึงไม่เป็นทองคำ? ทำไมน้ำพุมากมายจึงขุ่นมัว ? และทำไมท้องฟ้าบางแห่งจึงมีคนอยู่ตลอดเวลา”

แสดงให้เห็นว่าเด็ก 3 - 6 ปี เริ่มสนใจที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงของธรรมชาติเป็นการพัฒนาความคิดอีกขั้นหนึ่งต่างจากเดิมแล้ว

ขั้นที่ 3 (อายุ 6 ปีขึ้นไป) เด็กเริ่มเข้าใจว่าโลกปัจจุบันเป็นอย่างไร ความคิดจินตนาการ จะลดลงและความคิดเชิงเหตุผลจะเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ

Jelen; & Urban (1986) อ้างอิงใน วิมา ประชากุล, 2547 กล่าวถึง องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

- 1.ความคิดคล่องแคล่ว
- 2.ความคิดยืดหยุ่น
- 3.ความคิดริเริ่ม
4. ความคิดละเอียดลออ
5. การกระทำที่แสดงถึงการเสี่ยงอันตราย
6. การผสมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การจัดรวมสิ่งต่าง ๆ ให้มีความต่อเนื่อง

จากองค์ประกอบข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบนำไปสู่การมีจินตนาการที่แปลกใหม่ โดยความคิดคล่องแคล่ว เป็นความคิดได้อย่างรวดเร็วไม่เหมือนใคร ความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากความคิดแบบธรรมดา ความคิดยืดหยุ่น เป็นความคิดดัดแปลงได้ไม่เหมือนใคร และความคิดละเอียดลออ เป็นความคิดในรายละเอียด มีขั้นตอน กระบวนการคิดเป็นระบบ

แนวทางในการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์

มีนักการศึกษากล่าวถึง แนวทางในการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

Torrance (1959) อ้างอิงใน อารี พันธุ์ณี, 2537 กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. กระตุ้นหรือรื้อฟื้นคำถามที่แปลก ๆ ของเด็กด้วยการตอบคำถามอย่างมีชีวิตชีวา หรือ ชี้แนะให้เด็กหาคำตอบจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
2. ส่งเสริมให้เด็กใช้จินตนาการของตนเอง และยกย่องชมเชยเมื่อเด็กมีจินตนาการที่แปลกและมีคุณค่า

3. แสดงเน้นให้เด็กเห็นว่าความคิดของเด็กนั้นมีคุณค่า และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น จากภาพที่เด็กวาดอาจนำไปเป็นลายถ้วยชาม ภาชนะ เป็นภาพปฏิทิน บัตร ส.ค.ส. เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ และมีกำลังใจที่จะคิดสร้างสรรค์ต่อไป

4. ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อความคิดแปลก ๆ ของเด็กด้วยใจเป็นกลาง เมื่อเด็กแสดง ความคิดเห็นในเรื่องใด แม้จะเป็นความคิดที่ยังไม่เคยได้ยินมาก่อนผู้ใหญ่ก็อย่าเพิ่งตัดสินและลดทอนความคิดเห็นนั้นแต่รับฟังไว้ก่อน

5. การส่งเสริมให้เด็กถามและให้ความสนใจต่อคำถาม และถามแปลก ๆ ของเด็ก และเน้นว่าพ่อแม่หรือครูไม่ควรมุ่งที่คำตอบที่ถูกต้องแต่เพียงอย่างเดียว

6. พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็กจะต้องใช้เวลาพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป

7. เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ ค้นคว้าอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ โดยไม่ต้องใช้วิธีชู้ด้วยคะแนนหรือการสอบเป็นต้น

8. กระตุ้นส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ควรให้โอกาสและเตรียมการให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง และยกย่องเด็กที่มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูควรจะเป็นผู้ชี้แนะและลดการบรรยายลง แต่เพิ่มให้เด็กมีส่วนร่วมริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น

จากแนวทางการส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ข้างต้น สรุปได้ว่า การส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์มีแนวทางที่หลากหลาย ซึ่งครูควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สร้างสรรค์และเกิดคุณค่าต่อตัวเด็กเอง โดยการฝึกให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์จนสามารถสร้างองค์ความรู้หรือการประดิษฐ์ชิ้นงานหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีนักการศึกษากล่าวถึง ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กล่าวว่า ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา คือ พื้นความรู้ ความสามารถ

ปราชญ์ด้านภูมิปัญญาในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 3 คำ ดังนี้

1. ภูมิ (อ่านว่า พูม) หมายถึง พื้นเพ รากเหง้า ภูมิรู้ก็คือ พื้นของความรู้

2. ปัญญา เป็นคำบาลี แปลว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่เรียนและคิด หมายถึง ความรอบรู้ที่เกิดจากการเรียนและคิด อย่างมีเหตุผล ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ โดยมีสติสัมปชัญญะเป็นตัวกำกับ เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากเนื้อในตนเองเป็นความรู้จริง รู้แจ้งโดยตลอด ในเรื่องต่างๆอย่างเต็มเปี่ยม สมบูรณ์ ซึ่งตรงกับคำทางพระพุทธศาสนาว่า “โยนิโสมนสิการ”

3. ท้องถิ่น หมายถึง ท้องที่ใดท้องที่หนึ่งโดยเฉพาะ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

ออแลนโด (Orlando อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2541) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นศาสตร์ของประชาชน เรื่องพื้นบ้านเป็นความรู้ชาวบ้าน ที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของ มรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ ดังกล่าว ไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้ มีพลัง และสำคัญยิ่งช่วยให้ชาวบ้าน มีชีวิตอยู่รอด สร้างสรรค์ การผลิตและช่วยในด้านการทำางาน เป็นสิ่งที่สะสมมามากกว่าศตวรรษแล้ว เป็นโครงสร้างความรู้ ที่มีหลักการมีเหตุ และมีผลในตัวเอง

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2538) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้หรือระบบ ความรู้ ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดค้นขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ปลอดภัย มีความสะดวก สบาย สุขสงบ และบันเทิงใจ อาจเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตนของ บุคคลใดบุคคล หนึ่ง มาก่อนหรือเป็นระบบความรู้ที่คิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนได้

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความสามารถทางความคิด ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม ของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และช่วยให้คนในท้องถิ่นดำรงชีวิตอยู่ได้

ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาไทย” เป็นการพัฒนาประเทศใน ด้าน ความรู้ แนวคิด การปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญา ชาวบ้านมีมาทั้งในหมู่บ้านของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น และผู้ที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้านเห็นความ สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้เริ่มฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อค้นหาคุณค่าที่ สามารถนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมเพื่อการพัฒนาซึ่งพวกเขาได้รับผิดชอบอยู่ จึงได้เกิดการเลือก เปลี่ยนทางความรู้ ความคิดระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้านเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวิถี ชีวิตของชาวบ้าน อันเป็นผลให้บทบาทของนักพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากการนำความรู้ ทฤษฎี และวิทยาการ สมัยใหม่ไปถ่ายทอดให้ชาวบ้านฝ่ายเดียวมาเป็นการเลือกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน จึงเกิดแนวทางการ พัฒนาประเทศบนพื้นฐานของความรู้ภายในท้องถิ่น ก่อนจะมีการศึกษาเรื่อง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้มีการ ศึกษาความรู้ในเรื่องภูมิปัญญามาบ้างแล้ว แต่เรียกชื่อว่า เป็นการศึกษา วัฒนธรรมชุมชน หรือการพึ่งพา ตนเองของชาวบ้าน ดังนั้นประเด็นความรู้ความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงไม่ได้มีการนำมาใช้โดยตรงกับ การพัฒนาประเทศมากนัก แม้ในปัจจุบันนี้ องค์การภาครัฐบาล ได้เริ่มตระหนักและเห็นความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น ดังจะเห็นได้ จากการกำหนดให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งในการจัด การศึกษาให้กับเด็ก ทั้งองค์กรเอกชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น ด้วยการเข้า ร่วม การพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้ความรู้ ความคิดจากท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น แพร่หลายมากนักไม่ว่าจะเนื่องด้วยเหตุผลใดก็ตาม แต่สำหรับชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ แล้ว ความรู้ แนวคิด

และการปฏิบัติเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีการแพร่หลายมานานแล้ว เพราะได้มีการสะสมและถ่ายทอดกันมานานเป็นเวลายาวนานทั้งนี้เพื่อดำรงตนให้อยู่ในท้องถิ่นได้ตามอัตภาพ (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537)

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเป็นมา โดยการคิดสร้างสรรค์เป็นความรู้ อันเกิดจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ระหว่าง สติปัญญาของคนในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้นผนวกเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของตน

สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภูมิหลัง

“ด่านช้าง” ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ใกล้เชิงเขาตะนาวศรีที่ทอดยาวเป็นพรมแดนธรรมชาติในภูมิภาคตะวันตกผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยสภาพภูมิศาสตร์เช่นนี้จึงทำให้ประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง ละว้า อันเป็นผู้คนในท้องถิ่นแต่เดิม และลาวครั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกอพยพจากการสงครามสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา ถูกให้ไปตั้งถิ่นฐานเฝ้าด่านชายแดนตะวันตกตั้งแต่เมื่อสมัยต้นกรุงฯ

อำเภอด่านช้าง เป็นบริเวณที่ได้พบมรดกทางวัฒนธรรมเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย มีทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นประเพณีวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ลาวครั้ง กะเหรี่ยง ละว้า เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมประเภทหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งจากการสำรวจของนักโบราณคดีและปราชญ์ท้องถิ่นทำให้ได้ทราบว่า พื้นที่อำเภอด่านช้างมีมนุษย์เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยหินใหม่เมื่อประมาณกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ได้พบหลักฐานของคนสมัยนี้หนาแน่นในเขตบ้านพุน้ำร้อน บ้านโป่งคอม และพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนในระยะหลังสมัยอยุธยาพื้นที่นี้ยังมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งแร่ธาตุเหล็กและตะกั่วที่สำคัญของสมัยนั้น และอาจรวมไปถึงบรรดาของป่าต่าง ๆ ด้วย มีชุมชนชาวลาวครั้งหลวงพระบาง ร่วมใจกันฟื้นฟูป่าชุมชน พร้อมทั้งอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าลาวครั้งผ้าขึ้นตีนจกสีแดงอันเป็นเอกลักษณ์ทอผ้าขึ้นตีนจกลาย พิพิธภัณฑสถานชาติจกสายโบราณ ที่มีแนวคิดจากการพลิกฟื้นวิถีผ้าทอท้องถิ่นให้กลับมาสู่คนรุ่นหลังได้สวมใส่ และอนุรักษ์ไว้เป็นเอกลักษณ์สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่นในการผลิตผ้าเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สัมผัสกับวิถีชีวิตชาวชุมชนเอง ซึ่งผ้าขึ้นตีนจกลายโบราณ สามารถนำไปตัดเย็บเป็นชุดแฟชั่น หรือชุดแบบตามสมัยนิยมได้ ไม่ว่าจะเป็นชุดทำงาน ชุดแฟนซี ในช่วงนี้ที่คนไทยนิยมนุ่งผ้าไทยกัน ผ้าขึ้นตีนจกจะยังมีความนิยมกันมากขึ้นด้วยเช่นกัน รวมถึงมีการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานชุมชน ที่จัดแสดงโบราณวัตถุที่พบในพื้นที่และบอกเล่าเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชาวด่านช้าง

สภาพภูมิประเทศในอำเภอด่านช้าง บ้านสระบัวกำ

อำเภอด่านช้าง ตำบลหนองมะค่าโมง บ้านสระบัวกำ ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำไร่ (ไร่อ้อย กล้าย มันสำปะหลัง) และบางพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาล ประชากรมีอาชีพค้าขาย และรับราชการ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (งานทะเบียนราษฎร ด่านช้าง, 2560)

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลวังคัน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลด่านช้าง อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดำรงนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลด่านช้าง, ตำบลวังคัน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านสระบัวกำ

ชุมชนในท้องถิ่นเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญา ซึ่งหมายถึง ปัญญาที่เกิดกับแผ่นดิน เกิดจาก วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมที่สร้างสรรค์ภูมิปัญญา เพื่อความอยู่รอด และสืบทอดความคิด ความรู้ นั้น ๆ ปัจจุบันมีหน่วยงานตลอดจนองค์กรธุรกิจหลายแห่งได้ให้ความสนใจในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ

ผ้าทอพื้นเมืองลายโบราณ บ้านสระบัวกำ เป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่ล้ำค่าของชาวบ้าน สระบัวกำ เกิดมาถึงปัจจุบันได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากบรรพบุรุษราว ๆ 200 ปี ชาวบ้านจะทอผ้าไว้ใช้เองและใช้ในงานบุญประเพณี งานแต่ง เพื่อเป็นของขวัญหรือของขวัญ และเป็นการสมารับไหว้ให้แก่ผู้ใหญ่ฝ่ายชาย เป็นต้น

ผ้าทอพื้นเมืองโบราณ บ้านสระบัวกำ มีเอกลักษณ์ ในการทอผ้าด้วยกี่กระตุกโบราณ มีลายผ้า ดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

๑. ลายมะเขือผ่าโผล่ หรือลายมะเขือผ่าซีก

๒. ลายดอกแก้ว

๓. ลายเงียง

๔. ลายนกจาบ

๕. ลายปีกบาง (ค้างคาว)

๖. ลายปักแสง

๗. ลายพญานาค ๘ มือ

๘. ลายกาบปิ่น

๙. ลายบอปือ ๑

๑๐. ลายขลิบลอด

๑๑. ลายระฆัง

“วิถีตน (ครึ่ง) รักป่า รู้รักชาววัฒนธรรม

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านสระบัวเก่า

ตำบลหนองมะค่าโมง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี”

แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง

1. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยเฉพาะการบูรณาการความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของบ้านสระบัวเก่าที่มีเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากนั้นสามารถทำให้เด็กได้สัมผัสความเป็นท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์การทอผ้าพื้นเมืองจากการลงกิจกรรมบูรณาการร่วมกัน เช่น การวาด การพิมพ์ การปั้น การประดิษฐ์ จะช่วยให้เด็กเรียนรู้วัฒนธรรมจากง่ายไปหายาก และลงมือปฏิบัติได้อย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่มีคุณค่าให้กับเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งเป็นอย่างดี

2. ช่วงปฐมวัย เป็นระยะที่จะจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ได้มากให้กับเด็ก ในวัยนี้ชอบ สำรวจ ค้นคว้า หาคำตอบ ใช้จินตนาการ และชอบทำสิ่งแปลกใหม่ จึงควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์อย่างเต็มที่โดยการจัดประสบการณ์ที่แปลกใหม่เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ใหม่โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านสระบัวเก่า เข้ามาเกี่ยวข้อง

3. ส่งเสริมให้เด็กได้ทดลองความคิดใหม่ ๆ และใช้จินตนาการในการรู้วัฒนธรรม และเกิดความภาคภูมิใจซึ่งเด็กควรได้รับ การเรียนรู้ผ้าทอบ้านสระบัวเก่าสามารถดัดแปลงเป็นกิจกรรมได้หลากหลายแบบ จะเป็นการช่วยพัฒนาความสามารถในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง และค้นพบสิ่งใหม่ ๆ เช่น การประดิษฐ์ชิ้นงานหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ จากผ้าทอ การนำวิธีการทอผ้ามาปฏิบัติตามขั้นตอนโดยผ่านการเล่น เป็นต้น

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พรเพ็ญ บัวทอง (2555) ได้ศึกษา ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชาย หญิง ที่มีอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2/2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 โรงเรียนบรรหารวิทยา อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 จำนวน 19 คน ชาย 11 หญิง 8 โดย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่น และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรม กับจุดประสงค์ IOC = 0.67-1.00 และมีความเชื่อมั่นของผู้สังเกตเท่ากับ .910 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test for dependent samples พบว่า 1. เด็กปฐมวัย ที่ ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้าน ประกอบด้วย การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และความร่วมมือสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2. จากการวัดพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วยวัสดุธรรมชาติท้องถิ่นทุกสัปดาห์รวม 8 สัปดาห์ พบว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมโดยรวมและรายด้านสูงขึ้นตามลำดับ

บุปผา บุญรัตน์ (2541) ได้ศึกษาการใช้ของเล่นชุดยางพาราเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กปฐมวัย ในโรงเรียนทุ่งหว้า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นของเล่นชุดยางพาราและเพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นของเล่นชุดยางพารากับประสบการณ์แบบปกติ กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี จำนวน 46 คน ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนทุ่งหว้า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล จำนวน 2 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายเพื่อกำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นของเล่นชุดยางพารา กลุ่มควบคุมได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในช่วงเวลาการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม เป็นระยะเวลา 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ของเล่นชุดยางพารา จำนวน 5 ชุด คู่มือการใช้ของเล่นชุดยางพารา แบบประเมินการเล่นของเล่นชุดยางพารา และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก ของทอแรนซ์ซึ่งแปล และปรับปรุงโดย อารี รังสินนท์ (2532) ซึ่งผู้วิจัยทดสอบเด็กปฐมวัยทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนและหลังการทดลอง สถิติที่ใช้ คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นของเล่นชุดยางพารามีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น และสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ

สุภิญญา สมเรือง (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เด็กปฐมวัย และศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมต่อพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ที่กำลังเรียนอยู่ใน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โรงเรียนอนุบาลตรนรักษ์ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จำนวน 12 ชุดกิจกรรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพแบบ ก (Torrance Test Creative Thinking Figural Form A) ซึ่ง Torrance เป็นผู้สร้างขึ้น และอาร์รี รังสินันท์ (2532) ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทยสำหรับทดสอบความคิดสร้างสรรค์เด็กไทยระดับอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใช้ทดสอบก่อนและหลังการทดลองชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยชุดกิจกรรม 12 ชุดกิจกรรม ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมวันละ 1 ชุดกิจกรรม ๆ ละ 45 นาที การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมแต่ละชุดมีความเหมาะสมกับพัฒนาการและความสนใจของเด็ก สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 3 ด้านของเด็กปฐมวัย คือ ด้านความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ ในระดับมาก

อมรรัตน์ จรัสอรุณฉาย (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยใช้การเรียนรู้แบบไฮ-สโคป และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 20 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดกิจกรรมฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ ใช้เวลาในการทดลอง 12 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย t-Test ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คุณภาพของชุดกิจกรรมฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้การเรียนรู้แบบไฮ-สโคป มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

แก้วใจ อินทรเพชร (2548) ได้ศึกษาการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านศิลปะของนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา โดยใช้แบบฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 26 คน ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 โรงเรียนบ้านมอเหนือ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู เครื่องมือที่ใช้คือ แบบฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ แผนการจัดประสบการณ์ และแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอนด้วยตนเองโดยใช้รูปแบบกลุ่มเดี่ยว สอบก่อนเรียน หลังเรียน (One group pretest-posttest design) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยการทดสอบค่าเฉลี่ยใช้ t (t-test) ซึ่งผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะทั้ง 4 ด้านคือ ความคล่องในการคิด ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

นลินรัตน์ เมืองกาญจน์ (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบคอร์ท เพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ในวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 8 และเปรียบเทียบทักษะความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการใช้การจัดการเรียนรู้แบบคอร์ท เพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ในวิชาภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มที่ใช้ในการทดลอง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2/2 จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนจัดการเรียนรู้แบบคอร์ท เพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ในวิชาภาษาไทย และแบบทดสอบวัดทักษะความคิดสร้างสรรค์ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิงที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ สถิติที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน Independent T-Test ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบคอร์ท E1/E2 สูงกว่าเกณฑ์ และนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบคอร์ทเพื่อส่งเสริมทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบคอร์ท

งานวิจัยต่างประเทศ

คูมิเอมสกี (Kuziemski อ้างถึง นันทกา ทวีปกุล, 2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความคิดสร้างสรรค์กับการเล่นที่ใช้จินตนาการ (Imaginative Play) โดยศึกษากับเด็กระดับ 2 จำนวน 50 คน เป็นหญิง 25 คน และชาย 25 คน พบว่า การเล่นที่ใช้จินตนาการมีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์

William (1977) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มกับคะแนนของวิชาการหมวดคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ดนตรี และศิลปศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดริเริ่มมีคะแนนรวมหมวดศิลปะภาษา วิชาศิลปะและวิชาดนตรีมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

Kelly (1986) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกตามแบบแผนเสริมสร้างประสบการณ์ทางศิลปะ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นเวลา 10 สัปดาห์ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กที่เข้าร่วมตามแผนกับเด็กที่ไม่ได้เข้าร่วมตามแผนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Stamp Ray V. (1964) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์และสติปัญญาของนักเรียนที่เรียนศิลปะและไม่เรียนศิลปะ ระดับความคิดสร้างสรรค์และระดับสติปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่ นักเรียนที่เรียนศิลปะได้คะแนนแนวความคิดสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่ไม่เรียนศิลปะ

Krall (1982) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยใช้วิชาศิลปะของครูในโรงเรียนคริสต์ศาสนาในการจัดประสบการณ์ภาคปฏิบัติ พบว่า ครูสามารถช่วยเด็กให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น โดยใช้สื่อทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่ง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี” มีกรอบแนวคิดดังนี้

